

**ЗВО «МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА ЮРІЯ БУГАЯ»**

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з науково-методичної роботи

_____ Г.І. Калінічева
« 12 » « 03 » 2021 р.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова Приймальної комісії

_____ В.Ю. Бугай
« _____ » _____ 2021 р.

«ПОГОДЖЕНО»

Голова фахової атестаційної комісії

_____ А.О. Наторіна
« 12 » « 03 » 2021 р.

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
на II курс для освітнього ступеня «Бакалавр»**

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальності: 071 «Облік і оподаткування»,
072 «Фінанси, банківська справа і страхування»
Освітні програми: «Облік і оподаткування»,
«Фінанси, банківська справа і страхування»

Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма: «Міжнародні економічні відносини»

на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст»,
«Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр»

Розглянуто і схвалено на засіданні
кафедри обліку і фінансів
протокол № 7 від «12» березня 2021 р.

Завідувач кафедри _____ А.О. Наторіна
Укладач _____ А.О. Наторіна

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка	3
2. Зміст програми.....	4
2.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»	5
2.2. «МІКРОЕКОНОМІКА».....	19
2.3. «МАКРОЕКОНОМІКА»	29
3. Контрольні питання для вступників, складені на підставі пропонуваніх програм.....	34
3.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»	34
3.2. «МІКРОЕКОНОМІКА».....	36
3.3. «МАКРОЕКОНОМІКА».....	39
4. Критерії оцінювання знань вступників	41
5. Список рекомендованої літератури.....	44
5.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»	44
5.2. «МІКРОЕКОНОМІКА».....	45
5.3. «МАКРОЕКОНОМІКА».....	46

ДОДАТОК. Зразок екзаменаційного білету для фахового вступного випробування на II курс для освітнього ступеня «Бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр»..... 48

1. Пояснювальна записка

Призначення програми – забезпечити проведення фахового випробування при вступі на II курс (з нормативним терміном навчання на вакантні місця) для здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальностями 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа і страхування», 292 «Міжнародні економічні відносини» на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр» за умови вступу на споріднені напрями підготовки.

Програма фахового вступного випробування на II курс для освітнього ступеня «Бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр» розроблена на підставі Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Положення про приймальну комісію ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» від 20.02.2018.

Мета фахового вступного випробування полягає у визначенні рівня теоретичних знань і практичних умінь та навичок, необхідних для опанування нормативних і варіативних дисциплін за програмою підготовки фахівця освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальностями 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа і страхування», 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітніми програмами «Облік і оподаткування», «Фінанси, банківська справа і страхування» та «Міжнародні економічні відносини».

Для успішного засвоєння дисциплін, передбачених навчальним планом для підготовки фахівців за освітнім ступенем «Бакалавр» вступники повинні здобути освітньо-кваліфікаційні рівні «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітні ступені «Бакалавр», «Магістр» та володіти здібностями до засвоєння знань, умінь і навичок з гуманітарних, природничо-наукових та загальноекономічних дисциплін. Обов'язковою умовою також є вільне володіння державною мовою.

Програма передбачає перевірку рівня сформованості у вступників загальних компетентностей, серед яких:

- здатність до оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Складені за цією програмою запитання дають можливість з'ясувати та оцінити:

Знання – складові вміння вступників діяти. До характеристик якості знань належать:

- *повнота знань* – кількість знань, визначених навчальною програмою;
- *глибина знань* – усвідомленість існуючих зв'язків між групами знань;
- *гнучкість знань* – уміння учнів застосовувати набуті знання у стандартних і нестандартних ситуаціях; знаходити варіативні способи використання знань; уміння комбінувати новий спосіб діяльності із вже відомих;

– *системність знань* – усвідомлення структури знань, їх ієрархії і послідовності, тобто усвідомлення одних знань як базових для інших; міцність знань - тривалість збереження їх в пам'яті, відтворення їх в необхідних ситуаціях.

Уміння, що виявляються в різних видах діяльності і поділяються на розумові і практичні.

Навички – дії доведені до автоматизму у результаті виконання вправ. Для сформованих навичок характерні швидкість і точність відтворення.

Цінності – ставлення виражають особистий досвід вступників, їх дії, переживання, почуття, які виявляються у відносинах до оточуючого (людей, явищ, природи, пізнання тощо). У контексті компетентнішої освіти це виявляється у відповідальності, прагненні закріплювати позитивні надбання у навчальній діяльності, зростанні вимог до свої навчальних досягнень.

2. Зміст програми

Програма складається з переліку питань за темами, що відображають окремі аспекти спеціальностей 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа і страхування», 292 «Міжнародні економічні відносини» та інтегрує знання з дисциплін «Економічна теорія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», передбачених відповідною програмою підготовки.

2.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Програма дисципліни

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії

Поняття економіки та виробничих відносин. Економіка як об'єкт вивчення економічної теорії. Еволюціонування поняття економіка. Соціально-економічна сутність господарської діяльності. Виробничі відносини.

Економічна теорія в системі економічних наук. Предмет вивчення. Рівні вивчення. Взаємозв'язок економічних наук. Цілі та функції економічної теорії. Формування економічного мислення, практична, методологічна та пізнавальна функції. Економічні категорії. Економічні закони. Особливість їх дії. Функції економічної теорії та її роль у формуванні економічного мислення. Економічна теорія – наукова основа економічної політики.

Методи економічного аналізу. Методи пізнання соціально-економічних процесів. Загальнонаукові методи і принципи – аналіз, синтез, індукція, дедукція, системний підхід, поєднання теорії і практики, абстрагування, використання середніх величин, поєднання якісного і кількісного аналізу. Закони діалектики. Спеціальні методи економічного аналізу. Макро- та мікроекономічний аналіз.

Позитивні і нормативні економічні погляди. Об'єктивні та суб'єктивні підходи. Зародження та основні етапи розвитку економічної думки. Перші спроби узагальнення теоретичних засад господарської практики. Формування політичної економії як науки. Фізіократія. Меркантилізм. Неокласицизм. Основні напрями сучасної економічної думки. Кейнсіанство, неолібералізм, ордолібералізм, монетаризм, інституціоналізм, економіка пропозиції. Економічна думка в Україні. Проблеми теоретичного забезпечення перехідних процесів від планово-адміністративної до ринкової економіки.

Тема 2. Економічні потреби та інтереси. виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці

Потреби як рушійний мотив виробничої діяльності. Структура та ієрархія потреб. Потреби як рушійний мотив виробничої діяльності. Суперечність між характером потреб і ресурсів. Міра насичення потреб. Економічні блага, їх властивості та класифікація. Корисність (загальна та гранична). Кількісна та якісна оцінки блага. Закон спадної граничної корисності. Площа корисності. Свобода економічної діяльності.

Суспільне виробництво. Матеріальне і нематеріальне виробництво. Фази суспільного виробництва. Взаємозв'язок між складовими суспільного виробництва. Сфери суспільного виробництва, види розподілу, обміну. Ресурси та виробництво. Альтернативні варіанти використання ресурсів. Межа виробничих можливостей.

Фактори суспільного виробництва. Економічні ресурси, їх класифікація. Особливості трудових ресурсів, засобів виробництва – засобів і предметів праці. Способи поєднання факторів виробництва. Ефективність суспільного ладу. Соціально-економічний устрій, його структура і критерії ефективності. Економічна система. Еволюція суспільного устрою. Технологічний та формаційний підходи до визначення типів соціально-економічних систем. Моделі суспільного устрою. Економічне зростання та його фактори, форми. Джерела економічного зростання. Науково-технічний прогрес: критерії, продуктивні сили та фактори. Науково-технічна революція.

Проблеми економіки України в умовах переходу до ринку та формування соціально орієнтованої ринкової економічної моделі..

Тема 3. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції

Виникнення і природа економічних систем. Економічна система, її складові. Рівні та суб'єкти економічних систем. Глобальний, макроекономічний, мікроекономічний та метаекономічні рівні. Об'єктивні основи становлення та еволюції економічних форм суспільного господарства. Еволюція технології способу виробництва. Інформаційне суспільство. Різниця та спільне економічних форм суспільного господарства.

Класифікація економічних систем. Залежність форми економічної діяльності і техніко-економічного укладу: замкнуте натуральне господарство, ремісничє господарство, капіталістична економіка, колективістська економіка корпоративна економіка. Залежність між типом виробництва і споживання: натуральне, міське, національне господарство. Техніко-технологічний рівень виробництва: доіндустріальне

суспільство, індустріальна економіка, постіндустріальна економіка, неоіндустріальна (інформаційна) економіка. Концепції вивчення економічних систем – структурна, функціональна, еволюційна.

Сучасна ринкова економічна система, її економічна структура та відмінність системи вільного ринку. Змішана економіка. Національно-державні різновиди змішаної економіки. Ринкові і державні регулятори. Зростання ролі держави.

Національні моделі економічних систем. Особливості американської та японської системи менеджменту. Американська, японська, німецька, французька, шведська, китайська, південнокорейська моделі. Світова економічна система.

Перехідні економічні моделі. Еволюційний, революційний переходи, модель “шокової терапії”.

Поняття власності. Типи, форми і види власності. Власність як суспільне відношення. Економічний та юридичний зміст власності, їх взаємозв'язок та суперечності. Власність у системі виробничих відносин. Речовий зміст власності. Структура власності як єдність відносин належності, володіння, розпорядження та використання. Власність, присвоєння, господарювання. Способи привласнення засобів виробництва і продукту. Приватна і суспільна власність. Трудова і нетрудова приватна власність. Експлуатація. Власнісні умови прогресивності економічного розвитку. Об'єкти власності. Суб'єкти власності. Історичні типи, види та форми власності. Сучасне ринкове господарювання як єдність різноманітних форм та видів власності.

Відносини власності у змішаній економічній системі. Особливості приватно-капіталістичної власності. Постійний і змінний капітал. Додаткова вартість. Типи і структура власності. Індивідуальна власність. Державна власність. Кооперативна власність. Корпоративна власність. Еволюція основної суперечності і основного економічного закону капіталізму. Багатоукладна ринкова економіка як інтегрована єдність різноманітних видів та форм власності господарювання.

Сутність роздержавлення, приватизації в Україні. Необхідність та основні напрямки реформування державної власності. Роздержавлення: зміст та форми здійснення. Суспільна власність. Роздержавлення. Приватизація, її способи. Комерціалізація. Капіталізація. Реструктуризація. Санация. Банкрутство. Індивідуальна власність громадян. Колективна власність. Власність спільних підприємств, іноземних громадян, організацій і держав.

Концептуальні положення приватизації в Україні. Приватизація: зміст, форми та здійснення. Правові положення приватизації. Способи приватизації.

Особливості малої приватизації. Способи її проведення.

Особливості великої приватизації. Інституційні перетворення і розвиток підприємництва. Основні результати приватизації. Ефективність приватизації.

Необхідність державного втручання в економіку. Недоліки вільноринкової економічної моделі. Необхідність вирішення структурних, соціальних, регіональних, екологічних, зовнішньоекономічних проблем.

Суб'єкти державного регулювання економіки. Ієрархічна система державного регулювання економіки. Функції законодавчої і виконавчої влади. Недержавні суб'єкти державного регулювання економіки. Підприємства, галузі, регіони, сектори економіки, загальноекономічні процеси і відносини, зовнішньоекономічні зв'язки, наднаціональні і світогосподарські відносини, як об'єкти державного регулювання.

Цілі і методи державного регулювання економіки. Стратегічні і тактичні цілі. Методи прямого і опосередкованого впливу. Адміністративні методи. Економічні методи – фінансова, грошова-кредитна політика; програмування і планування.

Економічні функції держави. Забезпечення правових засад функціонування ринкової економіки. Визначення політики макроекономічної стабілізації. Розподільча функція. Перерозподіл доходів і багатств. Захист конкуренції.

Тема 4. Товарна форма організації суспільного виробництва.

Товар і гроші

Натуральне господарство і товарне виробництво. Об'єктивні основи становлення та еволюції економічних форм суспільного господарства. Різниця та спільне економічних форм суспільного господарства. Натуральне господарство. Суспільний поділ праці його етапи. Товарна форма організації суспільного виробництва. Причини та умови виникнення і розвитку. Основні категорії і закони товарного виробництва. Етапи розвитку товарного виробництва. Просте і розвинуте товарне виробництво. Товарне виробництво в сучасних умовах. Виникнення нових форм господарства.

Товар і його властивості. Продуктивна праця, яка створює товар. Продуктивна праця, яка створює товар. Абстрактна і конкретна праця. Суспільно необхідні і індивідуальні витрати праці. Корисність і споживна вартість товару. Вартість товару, як економічна категорія. Величина вартості товару. Вартість товару. Споживна вартість. Мінова вартість. Конкретна і абстрактна праця. Продуктивність праці. Інтенсивність праці. Величина вартості товару.

Походження, суть і функції грошей. Походження, суть грошей. Форми мінової вартості: мінова, відносна, еквівалентна; повна (розгорнута), загальна, грошова форми вартості. Функції грошей – міра вартості, масштаб цін, засіб обігу, засіб утворення скарбів і нагромаджень, засіб платежу, світові гроші. Історичний процес розвитку грошей. Закон грошового обігу повноцінних грошей. Паперові гроші і специфіка паперово-грошового обігу. Способи регулювання. Сутність грошей грошового обігу. Паперові гроші.

Кредитні гроші. Закон грошового обігу. Інфляція.

Історичний досвід України в творенні національної грошової одиниці. Кунна система грошей часів Київської Русі. Гроші козацької

республіки. Гроші УНР (1917-1920 рр.). Російський рубль. Українські купони. Гривня. Закон вартості, його дія та реалізація. Суть і роль закону вартості. Закон вартості, його дія та реалізація. Ролі закону вартості – регулятор пропорцій суспільного виробництва, диференціація товаровиробників, сприяння зародження капіталістичних відносин, стимулювання розвитку продуктивних сил.

Грошовий обіг, його закони та методи регулювання. Сутність грошового обігу його закони та методи регулювання. Зміна економічної ролі золота як грошового товару. Державне регулювання грошового обігу. Інструменти прямого і опосередкованого впливу. Сучасні засоби платежу. Готівка. Безготівкові розрахунки. Підсистеми обігу: кредитна, фінансова та фінансово-бюджетна.

Сучасна інфляція: суть, причини та особливості. Інфляція як загальноекономічна категорія товарно-економічних відносин. Історичний процес розвитку інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції. Класичне визначення інфляції та її сучасне трактування. Основні напрямки розвитку інфляції. Рівні інфляції. Повзуча, галопуюча інфляція, гіперінфляція. Стагфляція. Індекс цін споживчих товарів. Способи регулювання інфляційних процесів. Концепція Кейнса. Монетаризм. Причини та особливості інфляції в Україні.

Тема 5. Ринок, його суть і функції. моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення

Ринок, його економічна суть, суб'єкти та види. Загальні економічні передумови становлення ринкової економіки. Закони ринкових відносин. Критерії ринкового господарства. Основні риси ринкової економіки. Види ринку: вільний, монополізований, регульований. Місцеві, регіональні, світові ринки. Споживчий ринок, ринок виробників, ринок проміжних продавців, державних установ, міжнародний ринок.

Ринкова економіка – змішана економіка. Соціально-економічні плюси та мінуси ринку. Моделі формування ринкових систем.

Структура та функції ринкової системи. Інститути ринку. Суб'єкти ринкових відносин. Види ринків або комплексний ринок. Інфраструктура ринку. Місткість ринку. Поняття кон'юнктури ринку.

Ринковий механізм, його функції і межі дії. Складові елементи ринку: попит, пропозиція, ринкова ціна, конкуренція. Взаємодія попиту і пропозиції. Еластичність попиту і пропозиції. Ринкові господарські форми (ринкові інструменти та регулятори). Співвідношення понять “необхідність”, “потреба”, “попит”. Закон попиту. Особливості проявлення закону попиту в умовах інфляційного росту цін. Попит та розмір попиту. Крива (графік) попиту. Цінова властивість попиту та фактори, які її зумовлюють. Зв'язок ціни та сукупної виручки.

Принципи, які управляють пропозицією. Крива пропозиції (графік). Залежність між типом власності та характером використання ресурсів. Вплив платоспроможності попиту та цін на витрати виробника.

Поняття ринкової рівноваги. Криві попиту та пропозиції. Ціна рівноваги (графік). Фіксована ціна та її наслідки. Дефіцит. Надлишки. Закон рідкості. Вільний рух цін, балансує попит та пропозицію – основний закон регулятор ринку. Інформативна, регулююча, сануюча функції ринку. На що не може конструктивно впливати ринок – негативні соціальні наслідки, екологія, суспільні блага (товари), протилежність інтересів підприємців і суспільства.

Конкуренція – недосконала, монополна, олігополна. Місце економічного закону попиту та пропозиції у системі законів ринкового господарства. Ринкова інфраструктура. Основні елементи ринкової інфраструктури. Інфраструктура ринку: загальна і спеціалізована; організаційно-технічна, фінансово-кредитна, науково-дослідна.

Позичковий процент. Банки. Позичковий капітал сфери обігу. Банківська система. Центральний банк, комерційні банки – ощадні, інвестиційні, іпотечні. Призначення банків. Принципи роботи. Функції. Сутність позичкового проценту.

Капітал у сфері торгівлі. Торговий прибуток. Суть торгового капіталу. Торговий прибуток. Оптова і роздрібна торгівля.

Цінні папери як фіктивний капітал сфери обігу. Фондові біржі. Фіктивний капітал. Акція. Дивіденд. Номінальна і курсова ціна акцій. Облігація. Ощадний сертифікат. Вексель. Фондовий ринок. Різновиди фондового ринку. Фінансові посередники. Фондова біржа. Валютна біржа.

Тема 6. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток. Витрати виробництва і прибуток

Підприємство як суб'єкт ринкової економіки. Підприємство: сутність, функції, моделі. Правові форми підприємств: одноосібне володіння, партнерство, корпорація, їх переваги та недоліки. Індивідуальне, сімейне, приватне, колективне, державне, комунальне, спільне, орендне підприємство. Форма організації – товариство, асоціація, корпорація (акціонерне товариство), консорціум, концерн, холдинг. Вертикальне та горизонтальне об'єднання підприємств, конгломерати. Лізингові, інноваційні підприємства; венчурні, брокерські (маклерські) фірми, фінансово-промислові групи. Малі, середні і великі підприємства.

Капітал підприємства і його кругообіг. Види капіталу підприємства: обіговий, основний, організаційний, інтелектуальний, гудвіл. Фактори і витрати виробництва. Підприємницьке право. Виробнича функція. Матеріальні ресурси підприємства. Фінанси підприємства. Баланс підприємства. Техніко-технологічний рівень виробництва. Ноу-хау. Виробнича і соціальна інфраструктура.

Ефективність виробництва: суть, типи. Позитивний та негативний ефект росту масштабів виробництва. Закон оптимальності. Загальна природа витрат виробництва, їх види і структура. Постійні та змінні витрати. Граничні та маржинальні витрати. Правило користування ресурсів. Закон найменших витрат. Витрати виробництва у коротко-строковому періоді.

Валовий дохід підприємства. Підприємницький дохід. Категорії середнього, валового та граничного доходу. Принципи зіставлення валового доходу із валовими втратами та граничного доходу із граничними втратами. Поняття прибутку. Фактори, які визначають розмір прибутку. Типи прибутку: розрахунковий, нормальний, економічний. Максимізація прибутку підприємства (фірми). Фактори, які визначають розмір прибутку в умовах досконалої та недосконалої конкуренції. Закон підприємницького доходу – закон диференційованої норми прибутку.

Теорія вартості та ціни в концепціях основних економічних напрямків та шкід. Ціна як економічна категорія. Економічний зміст та суть ціни. Функції ціни. Ціноутворення та ринок. Цінова політика в економічній діяльності підприємств (фірм). Постановка задач та визначення методів ціноутворення. Основні стратегічні підходи до проблеми ціноутворення. Механізм ціноутворення.

Оборот капіталу. Основний і оборотний капітал підприємства. Стадії кругообігу капіталу. Кругообіг капіталу. Обіг капіталу. Час виробництва Час обігу. Річна маса. Фізичний і моральний знос основного капіталу. Амортизація. Амортизаційні фонди. Сутність підприємництва, його роль у ринковій економіці. Ознаки і функції підприємництва. Сфери і типи підприємництва. Суб'єкти підприємництва. Малий бізнес. Проблеми розвитку цивілізованого підприємництва в Україні. Економічний закон конкуренції.

Принципи та методи управління фірмою. Елементи процесу управління. Внутрішнє і зовнішнє середовище управління. Соціальна відповідальність та етика. Моделі прийняття рішень. Стиль і структура менеджменту. Економічний примус. Система людських відносин. Система стимулювання працею. Особливості управління для фірм різних організаційно-правових форм, великого та малого бізнесу. Організаційна структура управління. Конкуренція стратегічного управління. Функції управління: стратегічне планування. Планування реалізації, контроль і стимулювання.

Тема 7. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента

Суб'єкти і об'єкти підприємництва в аграрному секторі. Організаційно-правові форми підприємництва. Вплив природних факторів агробізнесу. Особливості – використання природних об'єктів. Земельна власність. Землеволодіння. Землекористування. Розпорядження землею. Селянське фермерське господарство.

Рентні відносини. Природні особливості сільськогосподарського виробництва. Аграрні відносини. Рентні відносини. Земля – об'єкт підприємництва і власності. Оренда землі. Джерела земельної ренти. Різна якість земельних ділянок. Родючість. Кращі і гірші умови господарювання. Отриманий і середній прибуток.

Диференційна рента. Монопольна рента. Абсолютна рента. Ціна землі. Агропромислова інтеграція та її форми. Спеціалізація та інтеграція. АПК. Індустріалізація сільського господарства. Розвиток виробничої і соціальної інфраструктури. Механізм реалізації аграрних відносин в умовах ринкової економіки. Державне регулювання агроринку: загальнодержавне регулювання, аграрна політика, безпосереднє регулювання ринку. Ціни на аграрну продукцію. Фактори формування. Гарантована ціна. Закладна ціна. Цільова ціна. Ціни підтримки. Паритет цін. Бюджетне субсидування і оподаткування агробізнесу. Кредитування агробізнесу. Кооперативи у сфері агробізнесу – локальні, регіональні, міжрегіональні.

Тема 8. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми

Сутність процесу відтворення. Рівні відтворення. Особливості відтворення в умовах ринкової економіки. Розширене відтворення. Відтворення ВВП. Підрозділи виробництва. Перенесена вартість. Необхідний продукт. Додатковий продукт. Відтворення робочої сили. Відтворення виробничих відносин. Відтворення природних ресурсів.

Макроекономіка. Роль макроекономічних показників. Національне багатство. Потенційне та реальне національне багатство. Засоби його вимірювання. Економічна оцінка природних та трудових ресурсів, наукового потенціалу. Система національних рахунків.

Валовий національний продукт. Валовий внутрішній продукт, чистий національний продукт. Валовий національний продукт, його форми і фактори відтворення. Умови ринкового саморегулювання. Національний дохід, первинний розподіл та перерозподіл. Макроекономічні пропорції в національній економіці. Міжгалузевий баланс. Матриця прямих витрат. Статистична та динамічна моделі міжгалузевого балансу. Фінанси в системі економічних відносин. Фінансові ресурси і фінансова політика. Доходи і видатки держбюджету. Фінансові установи. Податки й принципи оподаткування. Крива Лаффера.

Кредитна система. Форми кредиту і принципи кредитування. Джерела забезпечення кредиту. Кредитні установи. Центральний емісійний та спеціалізований банки. Кредитні гроші. Позичковий відсоток і ділова активність.

Структура фінансово-кредитної системи. Податкова інспекція. Місцеві бюджети. Національний банк України. Становлення системи комерційних банків. Вплив фінансово-кредитної системи на стабільність, ефективність і соціальну справедливість у суспільстві. Інтенсивний тип відтворення. Сутність інтенсивного типу відтворення. Форми інтенсивного відтворення: фондоемна, фондозберігаюча, нейтральна, в себична. Нова якість економічного зростання. Нагромадження, його ефективність і напрями розвитку. Сутність нагромадження і закон нагромадження. Виробниче і невиробниче нагромадження. Фонд нагромадження і його структура. Ефективність нагромадження.

Відтворювальна структура суспільного виробництва. Економічне значення структури суспільного продукту для процесу відтворення. Пріоритети у розвитку галузей і технологій. Проміжне споживання. Відшкодування. Споживання. Нагромадження. Фонди споживання. Фонди нагромадження. Нагромадження, як основне джерело економічного росту. Валові та чисті інвестиції. Мультиплікатор. Відтворення та циклічність. Економічні кризи. Циклічний характер відтворення. Зміст, риси і фази економічного циклу. Фактори, які впливають на хід фаз економічного циклу. Загальна ринкова рівновага. Матеріальна основа циклічності економічного росту. Довгі, середні та короткі економічні хвилі. Особливості економічних циклів на сучасному етапі.

Структурні зрушення в пропорціях суспільного відтворення. Економічна політика держави на різних етапах економічного циклу. Антикризове регулювання. Матеріальна основа, причини та особливості економічної ситуації в Україні. Пріоритетні напрями розвитку економіки. Зростання ролі соціальної сфери.

Тема 9. Наймана праця і заробітна плата. Економічний розвиток.

Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою

Доходи споживчого призначення. Сутність доходу. Виробниче і споживче призначення доходу. Матеріальні витрати. Система доходів споживчого призначення. Доход від трудової та підприємницької діяльності. Суспільні доходи та благодійні фонди споживання. Соціальні фонди держави. Доходи від власності. Матеріальна основа мотивації людей до господарювання. Джерела і види доходів: винагородження за працю найманих працівників, рентні платежі, відсоток і підприємницький дохід, доходи від власності. Заробітна плата: суть, види, форми, системи. Доплати і надбавки. Рента, її види і форми реалізації. Підприємницький дохід і відсоток. Доходи від власності, дохід некорпоративного підприємницького сектору і прибуток корпорацій. Домогосподарства як одержувачі доходу. Тенденції у нерівності доходів. Крива Лоренца. Коефіцієнт Джини. Рівень життя.

Заробітна плата. Заробітна плата, як ціна товару «робоча сила». Крайнова диференціація. Чинники формування рівня заробітної плати: суспільна продуктивність; величина вартості робочої сили; інтенсивність праці; організація трудових відносин. Споживчий кошук. Заробітна плата як форма розподілу за працею. Міра праці. Чинники якості праці – постійні і змінні. Нормування. Заробітна плата як об'єкт конкуренції на ринку праці. Організація заробітної плати і її вдосконалення. Номінальна і реальна заробітна плата. Склад заробітної плати – основна і додаткова частини. Індивідуальні і колективні результати праці. Надбавки. Форми заробітної плати – відрядна і погодинна. Тарифна система України. Тарифні ставки, сітка.

Форми розподілу доходів за трудові результати і економічну діяльність. Доходи працівників у колективних підприємствах. Доходи від індивідуальної трудової діяльності. Доходи підприємств. Соціальні фонди держави. Сутність та види соціальних фондів держави. Фонди спільного задоволення потреб. Фонди для непрацездатних. Структура соціальних фондів держави. Економічне призначення. Способи розподілу серед членів суспільства. Джерела формування. Форми надання споживачам. Доходи від власності. Допоміжна форма розподілу доходів до заробітної плати. Доходи від власності і соціальна справедливість. Сімейні доходи і структура їх використання. Оптимальний споживчий бюджет. Розподіл і перерозподіл чистого доходу і чистого прибутку. Форми чистого доходу і чистого продукту.

Людські ресурси суспільства. Населення. Економічно активне населення. Зайняти економічною діяльністю. Безробітні. Трудові ресурси. Працездатне населення. Працездатний вік. Відтворення населення і ресурсів для праці. Відтворення населення. Міграційні процеси. Соціальний рух населення. Типи відтворення населення: інтенсивне, екстенсивне. Режими відтворення: розширений, простий, звужений. Трудовий потенціал суспільства. Зайнятість населення. Соціально-економічна сутність зайнятості. Чисельність зайнятих. Рівень зайнятих. Продуктивна (ефективна) та раціональна зайнятість.

Соціально-економічна політика зайнятості. Основні принципи. Проблеми зайнятості в Україні. Скорочення попиту на працю. Регіональні проблеми зайнятості. Сільське безробіття. Приховане безробіття. Неформальна і нетоварна зайнятість. Безробіття. Сутність та види безробіття – структурне, фрикційне, циклічне. Кон'юнктурне (циклічне), сезонне, приховане, часткове, добровільне безробіття. Закон Оукена. Заходи боротьби з безробіттям. Допомога по безробіттю.

Тема 10. Домогосподарство в системі економічних відносин

Домогосподарства як суб'єкти ринкових відносин. Сутність та функції домогосподарств. Доходи домогосподарств та їх розподіл. Джерела доходів домогосподарств. Трансфертні платежі. Статті доходів. Прожитковий мінімум. Оптимальний споживчий бюджет. Розподіл доходів між домогосподарствами – функціональний і особистий. Витрати на споживання. Заощадження домогосподарств. Споживання домогосподарств. Споживчі витрати і поведінка споживачів. Ефект доходу. Ефект заміни. Споживчий надлишок. Максимізація граничної корисності. Заощадження.

Тема 11. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин

Основні риси світового господарства та закономірності його розвитку. Поняття світового господарства. Світові ринки. Міжнародні економічні відносини. Сфери світового господарства: виробничо-інвестиційна, науково-технічна, міжнародної торгівлі, міжнародна валютно-фінансова. Параметри класифікації країн в світовому господарстві: рівень індустріального розвитку, структура економічних відносин, рівень і якість життя населення; участь держави в міжнародному поділі праці. Альтернативність суспільного розвитку. Вільні економічні зони.

Етапи розвитку світового господарства: світової торгівлі, іноземних інвестицій, економічної інтеграції. Історичні етапи: I – формування: експорт капіталу, монополізація, колонізація, світові війни; II – протистояння систем, ліквідація колоній, інтеграційні процеси; III – глобалізація. Інтернаціоналізація і міжнародний поділ праці. Міжнародна спеціалізація виробництва: предметна, подетальна, технологічна. Міжнародна кооперація. Транснаціональні корпорації (ТНК). Економічна інтеграція. Види інтеграційних об'єднань: зона вільної торгівлі, митний союз, економічний союз, повна інтеграція. Виникнення інтеграційних об'єднань. Сутність світової торгівлі. Світовий товарний ринок. Функції і фактори розвитку. Типи торговельної політики: лібералізм, протекціонізм. Провідні тенденції розвитку світової торгівлі. Мито. Ставки мита. Нетарифні бар'єри.

Міжнародні торговельні організації. СОТ, ГАТТ. Принципи діяльності. Сутність і причини вивозу капіталу. Форми вивозу капіталу: інвестиції, кредити, економічна допомога. Способи вивозу підприємницького капіталу. Сучасні тенденції розвитку прямих інвестицій. Міжнародний кредит. Принципи, джерела, форма надання. Світові фінансові центри.

Сутність та причини міжнародної міграції робочої сили. Форми та тенденції міграції робочої сили. Міграційна політика та соціально-економічні наслідки міжнародної міграції. Імміграційні квоти. Сутність та форми міжнародних науково-технічних зв'язків. Трансфер технологій.

Світова валютна система. Валютний курс. Паритет. Міжнародна валютна система. Еволюція світової валютної системи: золотий стандарт, золотодивізний стандарт, золотовалютний стандарт, валютна система. Колективна валюта. Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство. Особливості зовнішньоекономічного сектору в трансформаційних економіках. Міжнародні умови формування зовнішнього сектору. Природні порівняльні переваги України. Економічні проблеми України, отримані у спадок. Набуті порівняльні переваги України на світовому ринку. Суть механізму зовнішньоекономічних зв'язків. Основні складові зовнішньоекономічної політики України. Характеристика участі України в сферах світового господарства: виробничо-інвестиційній, науково-технічній, міжнародній торгівлі, міжнародній валютно-фінансовій.

Тема 12. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України

Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем. Глобалізація світової економіки. Глобальні проблеми, їх класифікація: проблеми сфери взаємодії людини і природи; проблеми соціально-економічних та воєнно-політичних відносин; проблеми розвитку людини. Глобальні проблеми і шляхи їх розв'язання людством. Безпека глобальних проблем. Проблема збереження миру. Демілітаризація економік. Екологізація розвитку. Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства. Необхідність співробітництва в планетарному масштабі. Джерела подолання глобальних проблем.

2.2. «МІКРОЕКОНОМІКА»

Програма дисципліни

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Зміст, співвідношення і генезис термінів «політична економія», «економічна теорія» («теоретична економіка», «економіко») та ін. Предмет дисципліни «Економіка» («Теоретична економіка», «Економікс»). Макро- та мікроекономіка як найважливіші складові сучасної теоретичної економіки. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів. Раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Методологія мікроекономіки: граничний аналіз, моделювання: графічне, аналітичне, табличне; оптимізація і визначення рівноваги. Мікросистема: поняття, різновиди. Мета, роль і особливості функціонування мікросистем у ринковій економіці. Матриця ринкових форм. Основні характеристики (ознаки) ринків досконалої та недосконалої конкуренції. Характеристика дії мікросистем у різних ринкових ситуаціях. Мета та завдання дисципліни. Взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Характеристика базових підручників, що репрезентують зарубіжні та вітчизняні школи мікроекономіки.

Тема 2. Теорія граничної корисності і поведінка споживача

Поняття потреби, види потреб. Економічні блага, їх класифікація. Поняття корисності, її особливості та спосіб досягнення. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності як залежність між кількістю одиниць споживаного блага та рівнем корисності, що досягається споживачем. Процес споживання та динаміка зміни сукупної і граничної корисності. І закон Госена. Закон спадної граничної корисності блага, його графічне зображення. Вплив на поведінку споживача бюджетних обмежень і цін. Модифікація функції корисності як залежності між кількістю споживаних благ та рівнем корисності за умови бюджетних обмежень. Суть раціонального вибору споживача. Поняття рівноваги споживача. Модель споживання набору благ. II закон Госена. Еквіваріантний принцип досягнення раціонального вибору та рівноваги споживача. Поняття попиту на блага. Моделювання поведінки споживача, який прагне раціоналізувати свій вибір з урахуванням спадної граничної корисності блага: визначення індивідуального попиту на благо.

Система переваг споживача та її основні елементи: здатність до ранжування альтернатив; транзитивність переваг; ненасиченість благами; субституціональність. Множинність благ та повна інформованість споживача, зовнішні умови для здійснення вибору. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Криві байдужості як спеціальний інструментарій мікроекономічного аналізу. Спадний характер та неможливість перетину кривих байдужості за кращих однакових умов. Карта байдужості. Гранична норма заміщення благ: суть і методика обчислення. Наслідок динаміки норми у поясненні форми кривих байдужості. Крайні випадки взаємозаміщення та взаємодоповнення благ. Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія: рівняння і графічна побудова. Визначення нахилу бюджетної лінії та кута нахилу внаслідок зміни цін на блага. Вплив зміни доходу споживача на положення бюджетної лінії та на процес споживання. Два підходи до оптимізації споживчого вибору, їх гранична інтерпретація. Вирівнювання зважених граничних корисностей і рівновага споживача. Різні випадки досягнення рівноваги: «кутова» і «внутрішня» рівновага. Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Графічний аналіз і побудова лінії «дохід-споживання». Нахил лінії як свідчення ставлення споживача до благ.

Поняття «нормальних» і «неякісних» товарів. Крива Енгеля. Закон Енгеля. Розподіл споживчих витрат за напрямками їх використання. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни однієї з товарів та обох товарів. Побудова лінії «ціна-споживання». Траєкторія зміни споживання внаслідок зниження цін. Побудова лінії індивідуального попиту споживача. Визначення умов моделі, що аналізується: зменшення ціни одного з товарів за незмінних цін на інші товари та незмінного доходу споживача. Неоднозначність впливу на споживчий вибір. Розкладання сукупної зміни і обсягу попиту на дві складові: ефект доходу і ефект заміщення. Одно- та різнонаправлений вплив ефектів. Парадокс Гіфена. Ефекти заміщення і доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності. Утворення «надлишку споживача» в результаті перевищення корисності товарів за ціною. Приріст надлишку споживача як показник зміни його добробуту. Сукупний надлишок споживача та формування ринкового попиту на певний товар. Зміна надлишку і втрати в результаті введення податків та дотацій на товари.

Тема 3. Попит, пропозиція, їх взаємовідносини

Попит на товари в умовах досконало конкурентного ринку. Ринковий попит як сума індивідуального попиту усіх споживачів певного товару. Зображення попиту: аналітичне, табличне та графічне. Закон попиту та його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача. Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним та ринковим попитом: ефекти «юрби», «сноба», «Веблена». Цінові та нецінові детермінанти попиту. Зміна величини (обсягу) попиту: переміщення вздовж функціонально заданої лінії попиту. Зміна попиту в цілому під впливом нецінових детермінант, його графічна ілюстрація. Особливості взаємовпливу цін взаємопов'язаних товарів.

Принципова оцінка дії цінових та нецінових детермінантів попиту в діагностиці реальних ситуацій на товарних ринках. Концепція цінової еластичності попиту у визначенні міри чутливості споживача до зміни цін на товари. Методичні підходи до обчислення показника еластичності. Діапазон числових значень коефіцієнта прямої цінової еластичності попиту. Чинники цінової еластичності попиту, особливості їх впливу. Суть абсолютно еластичного та абсолютно нееластичного попиту. Взаємозв'язок між ціною та валовим вигоном за різної еластичності. Методика обчислення коефіцієнта еластичності попиту за доходом, параметри його значень для «нормальних» та «неякісних» товарів. Суть «перехресної» еластичності попиту, методика обчислення відповідного коефіцієнта. Кількісні параметри еластичності для взаємозамінних та взаємодоповнюючих товарів.

Практичне використання концепції «перехресної» еластичності попиту для обґрунтування цінової політики продавців (виробників) взаємозв'язаних товарів. Суть поняття «пропозиції». Закон пропозиції та його аргументація: ціна як ринковий стимул для виробника: збільшення граничних витрат як стримуючий фактор збільшення обсягу виробництва тощо. Аналітичне, табличне та графічне зображення пропозиції. Цінові та нецінові детермінанти пропозиції. Різниця понять «зміна пропозиції» та «зміна обсягу пропозиції». Зсув кривої пропозиції під впливом нецінових детермінант. Методика обчислення рівня цінової еластичності пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції. Перехресна еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника. Табличне та графічне зображення ринкової пропозиції. Альтернативна вартість, крива виробничих можливостей та крива ринкової пропозиції.

Тема 4. Мікроекономічна модель підприємства

Підприємство як суб'єкт ринкових відносин, економічна організація, найважливіший різновид мікросистем. Спрощена схема ринково-виробничої системи (вхід, процесор, вихід). Підприємство як закупівельна система, товаровиробник та продавець. Динамічність зовнішнього середовища і його вплив на внутрішню динаміку виробництва. Поняття адаптивності, гнучкості та гомеостатичності у виробничо-ринковій системі. Фактор часу і періоди функціонування підприємства: миттєвий, короткий і тривалий. Поняття оптимального та рівноважного станів підприємства. Фактори виробництва, їх групування та варіації. Поняття і параметри виробничої функції. Сукупний, середній та граничний продукт. Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до їх визначення. Альтернативні витрати та їхній склад. Сукупні, середні та граничні витрати. Поняття загального (сукупного, валового), середнього та граничного доходу. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Різні концепції прибутку. Сукупний, середній та граничний прибуток.

Тема 5. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника

Виробнича функція з одним змінним фактором і її графічне зображення. Феномен «згасання» виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Еластичність виробництва: поняття, методика обчислення показників, діапазон змін. Обґрунтування управлінських рішень щодо розширення та згорання виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Крива однакового продукту (виробничої байдужості) – ізокванта. Карта ізоквант. Заміщення факторів виробництва. Гранична норма технічного заміщення. Можливі конфігурації ізоквант. Еластичність заміщення. Доповнюваність, подільність, мобільність та інтенсивність використання факторів виробництва. Збільшення випуску за рахунок пропорційного нарощування обсягів ресурсів. Постійна (стала), спадна та зростаюча віддача від масштабу. Поняття однорідних та неоднорідних виробничих функцій. Графіки віддачі від масштабу однорідних виробничих функцій. Причини позитивного та негативного ефекту від масштабу. Еластичність масштабу та її взаємозв'язок з еластичністю виробництва. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Умови комбінації (заміщення) факторів. Лінія однакових витрат – ізокоста. Спільний графік однакового продукту та однакових витрат. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми в короткому та тривалому періодах. Межі розширення в короткому періоді. Оптимальний шлях розвитку в тривалому періоді. Ізокліна варіації факторів виробництва. Зміна цін на ресурси.

Тема 6. Витрати виробництва

Часткова варіація факторів виробництва і функція витрат. Постійні та змінні витрати (сукупні та середні). Типовий характер зміни витрат у короткому періоді. Закон неминучого зростання граничних витрат (зниження доходності). Ізоквантна, пропорційна та ізоклінна варіації факторів виробництва та функція витрат. Криві тривалих витрат (сукупних і середніх) як такі, що огинають криві короткотермінових витрат. Види кривих тривалих середніх витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Варіанти технологічного вибору фірми в процесі вироблення довготермінової стратегії розвитку. Оптимальна виробнича потужність. Мінімально ефективний розмір виробництва та структура ринку.

Тема 7. Ринок досконалої конкуренції

Ознаки й умови досконалої конкуренції: атомістичність, відкритість, мобільність ресурсів, прозорість, однорідність товару тощо. Поліполістичний спосіб поведінки суб'єктів ринку. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту, середнього, граничного і сукупного доходу підприємства. Максимізаційно-мінімізаційні цілі підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимальних обсягів випуску: два підходи. Поведінка підприємства за умов зміни ринкової ситуації. Правила поведінки підприємства, їхня універсальність. Пропозиція фірми у короткотерміновому періоді, її зв'язок з кривими витрат: графік галузевої пропозиції.

Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товару. Рівноважна функція ціни. Вплив зміни попиту і пропозиції на стан рівноваги, рівноважну ціну та рівноважну кількість товару на ринку. Деякі варіанти комбінації попиту та пропозиції: множинність рівноваги. Сталість ринкової рівноваги. Рівновага фірми та галузі у короткотерміновому періоді. Рухомість ринкового попиту та пропозиції. Звуження мотивації діяльності підприємства з одночасним розширенням можливостей маневрування ресурсами. Пропозиція фірми в довготерміновому періоді. Крива ринкової пропозиції на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації (галузі з постійними, зростаючими, спадними витратами та їхні комбінації). Тривала рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

Тема 8. Монопольний ринок

Поняття одного продавця, ринкової (монопольної) влади у вузькому та широкому розумінні слів. Ознаки «чистої» монополії: один продавець, відсутність замінників товару, бар'єри для доступу конкурентів у монополізовану галузь. Крива попиту монополіста. Одночасний вибір монополістом ціни й обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правило максимізації прибутку. Деякі варіанти стану фірми-монополіста у короткому періоді. Пропозиція монополіста та особливості її формування. Визначення монопольної ціни. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.

Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді. Свідоме створення та підтримування вхідних бар'єрів монополістом. Досягнення та утримання ринкової влади монополістом у тривалому періоді. Різновиди монополій: відкриті, закриті, природні, державні, недержавні тощо. Діагностування монопольної влади. Особливості поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі, порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків, потреба у державному регулюванні монополії, антимонопольна політика.

Тема 9. Олігополія

Нечисленність фірм в олігополістичних галузях, високі бар'єри для входження в галузь, загальна взаємозалежність підприємств. Поведінка олігополістів: некооперативна й кооперативна. Цінові війни за некооперативної поведінки: межі зниження рівня цін, наслідки для споживачів і товаровиробників. Аналіз взаємовідносин двох товаровиробників у статистиці. Модель Курно: договірна й конкурентна рівновага. Інтерпретації дуополії – моделі Бертрана, Еджурта, Штакельберга. Олігополія з погляду теорії ігор. «Дилема ув'язнених» - приклад некооперативної гри з ненульовою сумою. Аналіз «ламаної» лінії попиту. Негнучкість цін. Формування підприємством політики стабілізації цін і маневрування капітальними витратами (стабільність середніх змінних витрат). Інституційні аспекти утворення та діяльності картельних спілок. Таємні змови, їх міцність і загострення конкуренції. Антитрестовське законодавство як чинник, що протидіє таємній змові. Ціноутворення за принципом «витрати плюс». Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Економічні наслідки олігополії. Можливості державного регулювання за олігополії.

Тема 10. Ринок монополістичної конкуренції

Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою монополією. Кількість товаровиробників та диференціація виробів. Умови входження в галузь. Нецінова конкуренція за даної ринкової структури. Еластичність попиту за монополістичної конкуренції. Прибутковість та збитковість підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимального обсягу продажу та цінова політика. Умова досягнення і підтримання беззбитковості в довгостроковому періоді. Суть і передумови розвитку нецінової конкуренції. Поглиблення диференціації продукту: позитивні наслідки і загрози. Реклама товару. Вплив рекламної діяльності на обсяг продажу і витрати. Наслідки нецінової конкуренції для споживачів: діапазон споживчого вибору і втрати вільного часу. Позитивний і негативний аспекти рекламної пропаганди товарів. Надлишкова виробнича потужність і наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.

Тема 11. Ринки факторів виробництва

Попит на товар та попит на фактори виробництва. Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Споживання факторів виробництва: цілі та обмеження. Граничний фізичний продукт виробничого ресурсу. Виробнича функція, витрати виробництва та попит на фактори виробництва. Вплив різновиду структури ринку товару на похідний попит. Особливості поведінки підприємства-покупця на монополістичному та олігополістичному ринках факторів виробництва. Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва. Функція галузевого похідного попиту. Зміна обсягу попиту та попиту в цілому. Цінова еластичність попиту на ресурс виробництва. Аналіз залежності між ринком товару та ринком ресурсу щодо обсягів та цін, її графічне зображення.

Монопольний ринок товару та ринок факторів виробництва. Функція монопольного похідного попиту, аналітичне та графічне зображення. Порівняння похідних попиту за монополією та досконалої конкуренції. Порівняння граничного доходу та граничних витрат товаровиробника при споживанні одного фактору виробництва. Вартісний граничний продукт та ціна фактора. Основне правило визначення попиту на фактори виробництва. Умова довгострокової рівноваги підприємства з урахуванням похідного попиту. Функції ринків ресурсів в економіці. Споживання виробником факторів виробництва: цілі і обмеження. Граничний фізичний продукт ресурсу, методика його обчислення і графічна інтерпретація. Гранична дохідність ресурсу для різних виробників. Граничні витрати ресурсу і максимізація прибутку виробником. Попит на ресурси, зміна обсягу попиту та попиту в цілому. Цінова еластичність попиту на ресурс. Праця як фактор виробництва, її мобільність. Суть та особливості використання поняття заробітної плати. Характеристика досконало конкурентного ринку праці. Граничний вигаш виробника від найманої праці. Обґрунтування рішення про наймання. Попит окремого виробника на працю. Формування галузевого та ринкового попиту на працю.

Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат на виробництво. Обґрунтування вибору робітника щодо праці і відпочинку: інструментарій ординалістської теорії корисності. Ефекти зміни доходу і заміщення за змін заробітної плати. Криві пропозиції праці, що «вигинаються назад». Ринкова пропозиція послуг праці. Диференціація заробітної плати. Рівновага на ринку праці: двосекторна модель.

Попит монополії на працю і монополярна рівновага. Моносонічний та олігосонічний ринки, їх особливості. Граничні витрати на працю для моносоніста. Прийняття рішення про наймання на моносонічному ринку праці.

Монополярна влада продавців праці, Контроль профспілок над пропозицією робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці. Двостороння монополія і визначення реального рівня заробітної плати. Дискримінація на ринках робочої сили. Проблеми еквівалентності праці. Капітал як ресурс тривалого використання, форми капіталу. Рух капіталу і капітальні фонди. Поняття позичкового процента. Вплив ставки позичкового процента на короткострокові інвестиційні проекти підприємств. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді. Часова перевага, як економічна категорія. Гранична норма часової переваги, її графічна інтерпретація. Міжчасове бюджетне обмеження та міжчасова рівновага накопичувача. Ефекти зміни доходу і заміщення в результаті зміни ставки позичкового процента. Ринкова ставка позичкового процента, однозначність її для позичальників та кредиторів. Вплив зміни ставки на рівноважний обсяг підприємницьких інвестицій. Поняття поточної або дисконтованої вартості, методика її обчислення. Поточна вартість і ринкова ціна основних фондів. Обґрунтування інвестиційних рішень, щодо придбання основних фондів. Ризик в інвестуванні та оцінка надійності вкладень.

Тема 12. Загальна ринкова рівновага. Інституціональні аспекти ринкового господарства

Часткова та загальна рівновага. Необхідність визначення ринкової системи як цілого, дослідження взаємодії та взаємозалежності її частин. Аналіз загальної рівноваги. Ефект зворотного зв'язку. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом. Закон Вальраса. Необхідність та вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Еджуорта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-ефективний розподіл. Крива можливостей споживачів. Загальна рівновага за Парето. Ефективність та справедливість. Розподіл виробничих ресурсів. Діаграма Еджуорта. Крива виробничих контрактів. Парето-оптимальний розподіл ресурсів. Рівновага виробника на конкурентному ринку (фактори виробництва). Крива виробничих можливостей та ефективність випуску. Ефективність на конкурентних ринках товарів.

Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків (при обміні, при використанні вкладень у виробництво, на ринку товарів). Причини обмеженої спроможності ринкового регулювання: наявність ринкової влади, непрозорість ринків, неповна чи асиметрична інформація, вплив зовнішніх ефектів, існування суспільне значущих благ, позаринкова діяльність суб'єктів ринку та неринкові механізми регулювання тощо. Оптимум та квазіоптимум ринкової системи. Теорія загальної рівноваги та політика у галузі економіки добробуту. Критерії оцінки добробуту. Сучасна економічна теорія про права власності як сукупність санкціонованих норм поведінки. Трансформування, власності та ринкові процеси.

Інституціональна природа сучасної фірми. Загальні, специфічні, інтер специфічні ресурси фірми. Контрактна концепція фірми. Трансакційні витрати. Поняття про зовнішні ефекти. Негативні та позитивні зовнішні ефекти. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Коригуючі податки та субсидії. Теорема Коуза. Забруднення навколишнього середовища. Роль держави у вирішенні екологічних проблем. Споживчі властивості суспільних благ: загальнодоступність, неконкурентність та невиключність. Суспільні блага та ефективність. Неспроможність ринкового механізму регулювати ефективність суспільних благ та функції держави.

2.3. «МАКРОЕКОНОМІКА»

Програма дисципліни

Тема 1. Макроекономіка як наука

Вступ до макроекономіки. Місце макроекономіки в системі економічних наук. Суперечність між суспільними потребами та економічними ресурсами - головна проблема суспільства. Ефективність економіки та головне завдання макроекономіки. Об'єкт і предмет макроекономіки. Економічна система як об'єкт макроекономіки. Суб'єкти економіки. Механізм функціонування економіки як предмет макроекономіки. Позитивна і нормативна функції макроекономіки. Макроекономіка та економічна політика. Метод макроекономіки. Моделювання як основний метод макроекономічного аналізу. Припущення, екзогенні та ендогенні змінні макроекономічних моделей. Запаси і потоки як два види кількісних змінних.

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Система національних рахунків як нормативна база макроекономічного рахунництва. Методологічні принципи побудови СНР. Основні категорії СНР: інституціональні одиниці, сектори, рахунки, економічні операції. Основні макроекономічні показники. Методи розрахунку ВВП: виробничий, кінцевого використання, розподільчий. Валовий національний дохід і наявний валовий національний дохід. Особистий і після податковий дохід. Макроекономічні показники на чистій основі. Номінальний і реальний ВВП. Дефлятор ВВП. Інфлювання та дефлювання ВВП.

Тема 3. Макроекономічна нестабільність

Циклічність як форма економічного розвитку. Сутність і структура економічного циклу. Види економічних циклів. Індикатори циклічних коливань.

Зайнятість і безробіття. Неповна зайнятість і рівень безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Повна зайнятість, природне безробіття і потенційний ВВП. Закон Оукена і втрати економіки від циклічного безробіття. Інфляція та її наслідки. Обчислення темпу інфляції. Види інфляції в залежності від темпів її росту. Інфляція попиту та інфляція витрат, очікувана і неочікувана інфляція. Стагфляція. Основні соціально-економічні наслідки інфляції.

Тема 4. Макроекономічна рівновага

Економічний кругообіг в умовах чистого ринку. Структура моделі економічного кругообігу. Взаємодія між домогосподарствами і підприємствами на ринку ресурсів і продуктів. Роль фінансових посередників в економічному кругообігу. Сукупний попит. Сутність сукупного попиту і його відмінність від одного товарного попиту. Крива сукупного попиту. Цінові і нецінові фактори сукупного попиту та їх вплив на його

криву. Сукупна пропозиція. Сутність сукупної пропозиції. Класична модель сукупної пропозиції і виробнича функція. Крива сукупної пропозиції в довгостроковому періоді. Кейнсіанська модель сукупної пропозиції. Крива сукупної пропозиції в короткостроковому періоді. Зміна цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Нецінові фактори сукупної пропозиції. Сукупний попит - сукупна пропозиція як модель економічної рівноваги. Довгострокова і короткострокова рівновага. Порушення рівноваги та її відновлення.

Тема 5. Споживання, заощадження та інвестиції

Споживання як функція післяподаткового доходу. Графік споживання і заощадження. Середня і гранична схильність до споживання і заощадження. Автономне споживання та фактори, які на нього впливають. Інвестиційна функція. Роль інвестицій в економіці. Відсоткова ставка як фактор інвестиційного попиту. Номінальна і реальна відсоткова ставки. Відсоткова ставка і чиста прибутковість інвестицій. Крива сукупного попиту на інвестиції. Фактори автономних інвестицій та їх вплив на криву інвестиційного попиту. Сутність мультиплікатора інвестицій. Таблична модель інвестиційного процесу. Модель простого мультиплікатора. Мультиплікативна зміна реального ВВП. Вплив інфляції на ефект мультиплікатора.

Тема 6. Сукупні видатки та ВВП

Сукупні видатки і рівноважний ВВП. Визначення рівноважного ВВП на основі методу «видатки – випуск». Фактичні і заплановані видатки. Модель «кейнсіанський хрест». Визначення рівноважного ВВП методом «вилучення - ін'єкції». Система вилучень та ін'єкцій в економічному кругообігу. Приватні заощадження - інвестиції як спрощена модель економічної рівноваги. Заплановані і незаплановані інвестиції. Ринок позичкового капіталу і його роль у забезпеченні рівноваги між заощадженнями та інвестиціями. Сукупні видатки і потенційний ВВП. Рецесійний розрив як наслідок дефіциту сукупних видатків. Графічна і математична інтерпретації рецесійного розриву. Інфляційний розрив як наслідок надмірних сукупних видатків. Графічна і математична інтерпретації інфляційного розриву.

Тема 7. Держава в системі макроекономічного регулювання

Кейнсіанська теорія як теоретична база державного регулювання економіки. Передумови виникнення кейнсіанської теорії. Критика кейнсіанцями положення класиків про невтручання держави в економіку. Основні положення кейнсіанської теорії про вплив держави на економіку. Держава в економічному кругообігу. Модель економічного кругообігу в умовах змішаної економіки. Відносини держави з іншими суб'єктами економічного кругообігу. Вплив держави на економічний кругообіг. Вплив держави на економічну рівновагу. Чисті податки і трансформація функції споживання. Модель економічної рівноваги за методом «видатки - випуск». Державні і національні заощадження. Модель економічної рівноваги за методом «вилучення - ін'єкції».

Тема 8. Фіскальна політика держави

Дискреційна фіскальна політика. Стимулююча і стримуюча фіскальна політика. Граничний коефіцієнт податків і складний мультиплікатор видатків. Мультиплікатор податків. Мультиплікативний вплив державних закупівель і чистих податків на реальний ВВП. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Автоматична фіскальна політика. Автоматичні чисті податки як вмонтовані стабілізатори. Стабілізаційний вплив на економіку автоматичної фіскальної політики в умовах падіння і зростання виробництва. Ефект гальмування автоматичної фіскальної політики і необхідність її доповнення дискреційною політикою. Фіскальна політика з врахуванням пропозиції. Наслідки фіскальної політики на основі моделі «сукупний попит - сукупна пропозиція». Вплив скорочення податків на ВВП згідно з теорією економіки пропозиції. Наслідки стимулюючої податкової політики для державного бюджету. Крива Лаффера про залежність між податковими ставками і податковими надходженнями до бюджету.

Фіскальна політика і державний бюджет. Вплив фіскальної політики і циклічних коливань на державний бюджет. Фактичне, потенційне і циклічне сальдо бюджету. Оцінка бюджетної політики в умовах повної і неповної зайнятості. Суперечність між стабілізаційною і бюджетною функціями фіскальної політики. Концепції збалансування державного бюджету. Джерела дефіцитного фінансування. Державний борг і ефект витіснення. Емісійне фінансування бюджетного дефіциту і його наслідки.

Тема 9. Грошовий ринок і монетарна політика держави

Механізм функціонування грошового ринку. Грошова пропозиція і грошові агрегати. Графік грошової пропозиції. Попит на гроші для угод, попит на гроші як активи і їх графічна інтерпретація. Порушення і відновлення рівноваги на грошовому ринку. Банківська система і грошова пропозиція. Основні функції комерційних банків. Банківський механізм збільшення грошової пропозиції на основі депозитного мультиплікатора. Грошова пропозиція з врахуванням депозитних і готівкових грошей. Грошова база, грошовий мультиплікатор і грошова пропозиція.

Грошово-кредитне регулювання економіки. Монетарна теорія як теоретична база монетарної політики. Кількісне рівняння як концептуальна основа монетарної теорії. Механізм монетарної політики. Основні методи монетарної політики. Вплив монетарної політики на економіку: політика дорогих і дешевих грошей; антиінфляційна функція. Модель IS-LM як імітація одночасної рівноваги на товарному і грошовому ринках. Обґрунтування кривої IS та її рівняння. Обґрунтування кривої LM та її рівняння. Модель IS-LM як аналітичний засіб макроекономічної політики.

Тема 10. Механізм зовнішньоекономічної політики держави

Платіжний баланс. Рахунок поточних операцій і його складові. Рахунок капітальних операцій і його зміст. Сутність і роль автономної статті «Помилки та упущення». Резервні активи як регулююча стаття платіжного балансу. Модель платіжного балансу. Валютний курс. Форми котирування валютного курсу. Види валютного курсу залежно від режиму його формування. Односторонній і багатосторонній валютний курс, номінальний і реальний валютний курс. Паритет купівельної спроможності. Попит і пропозиція як фактори валютного курсу. Зв'язок валютного

курсу з платіжним балансом. Валютні системи розвитку. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП. Економічна рівновага в умовах відкритої економіки. Чистий експорт як компонент сукупних видатків. Гранична схильність до імпорту і складний мультиплікатор видатків. Мультиплікативний вплив чистого експорту на ВВП. Фактори чистого експорту.

Тема 11. Державне регулювання ринку праці та соціальна політика держави

Ринок праці і механізм його функціонування. Попит, пропозиція і ціна робочої сили. Класична і кейнсіанська теорії ринку праці. Теорія гнучкого ринку праці. Державна політика зайнятості. Крива Філіпса про зв'язок між інфляцією і безробіттям в короткостроковому і довгостроковому періоді. Державні програми сприяння зайнятості населення. Економічна нерівність і політика соціального захисту населення. Крива Лоренца як графічна модель фактичного розподілу доходів. Фактори, які зумовлюють нерівність у первинних доходах. Бідність і прожитковий мінімум. Державна система соціального захисту.

Тема 12. Фактори та моделі економічного зростання

Фактори економічного зростання. Виробнича функція. Трансформація виробничих факторів у продукт. Внесок окремих факторів у економічне зростання. Залишок Солоу. Економічне зростання на основі моделі AD -AS і кривої виробничих можливостей. Модель економічного зростання Солоу. Основні передумови моделі. Вплив запасу капіталу на економічне зростання. Золоте правило нагромадження як критерій максимізації рівня споживання. Вплив приросту населення на економічне зростання. Вплив технічного прогресу на економічне зростання. Висновки моделі Солоу.

3. Контрольні питання для вступників, складені на підставі пропонованих програм

3.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

1. Напишіть загальну формулу руху капіталу. Прокоментуйте її складові.
2. Дайте визначення постійного і змінного капіталу.
3. Дайте визначення фрикційного безробіття.
4. Дайте визначення структурного безробіття.
5. Дайте визначення циклічного безробіття.
6. Розкрийте Марксову формулу вартості. Охарактеризуйте її складові.
7. Розкрийте особливості національних моделей ринкової економіки (американської, німецької, французької, шведської, японської).
8. Розкрийте сутність понять: роздержавлення, приватизація, комерціалізація.
9. Назвіть фази суспільного виробництва.
10. Крива виробничих можливостей.
11. Сформулюйте закон вартості.
12. Теорія вартості 4-х факторів виробництва. Назвіть ці фактори.
13. Сформулюйте рівняння Фішера, поясніть його дію.
14. Розкрийте сутність інфляції попиту та інфляції пропозиції.
15. Розкрийте сутність ефекту багатства.
16. Розкрийте сутність ефекту заміни.
17. Назвіть нецінові чинники, які зрушують криву сукупного попиту вліво чи вправо.
18. Назвіть нецінові чинники, які зрушують криву сукупної пропозиції вліво чи вправо.
19. Дайте визначення еластичності попиту і пропозиції.
20. Яким чином чинні норми амортизації стримують науково-технічний прогрес.
21. Назвіть джерела розвитку виробництва, що не оподатковуються.
22. Охарактеризуйте відмінності власних, залучених і позичених джерел інвестицій.
23. Охарактеризуйте відмінності відтворення основного і оборотного капіталу.
24. Розкрийте відмінності понять сім'я і домогосподарство.
25. Розкрийте механізм утворення диференційної ренти I.
26. Розкрийте механізм утворення диференційної ренти II.
27. Розкрийте механізм утворення монопольної ренти.
28. Розкрийте механізм утворення абсолютної ренти.
29. Розкрийте механізм дії закладної, гарантованої і цільової ціни на сільгосппродукцію.
30. Назвіть причини регулювання державою підприємництва в агросекторі.
31. Розкрийте механізм паритету цін на сільськогосподарську продукцію
32. Охарактеризуйте основні складові антимонопольних законодавств переважної більшості країн світу.
33. Розкрийте причини експорту капіталу.
34. Розкрийте причини імпорту капіталу.
35. Сформулюйте основні ознаки міжнародної валютної системи золотого стандарту (Паризької).
36. Сформулюйте основні ознаки золотодевізної міжнародної валютної системи (Генуезької).
37. Сформулюйте основні ознаки золотовалютної міжнародної валютної системи (Бреттон-Вудської).
38. Сформулюйте основні ознаки міжнародної валютної системи плаваючих курсів (Ямайської).
39. Чим була викликана необхідність створення міжнародних організацій по регулюванню світової торгівлі (СОТ/ГАТТ).
40. Назвіть основні принципи СОТ.
41. Охарактеризуйте стан процесу вступу України до СОТ на даний момент.
42. Охарактеризуйте сутність фритредерської і протекціоністської політики.
43. Охарактеризуйте тарифні та нетарифні способи регулювання зовнішньої торгівлі.
44. Охарактеризуйте етапи економічної інтеграції (зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, повна інтеграція). Наведіть їх приклади.
45. Проаналізуйте вплив на країн-донорів і країн-реципієнтів експорту і імпорту робочої сили.
46. Розкрийте основні причини експорту і імпорту капіталу.
47. Назвіть форми експорту капіталу.
48. Назвіть форми іноземних інвестицій.

3.2. «МІКРОЕКОНОМІКА»

1. Сформулюйте закон спадної граничної корисності.
2. Поясніть графічно механізм встановлення рівноваги споживача.
3. Сукупний продукт змінного фактору.
4. Графічно поясніть стратегію досконалоконкурентного підприємства в термінах моделі MR-МС в разі його закриття.
5. Охарактеризуйте ринок монополістичної конкуренції за схемою: 1) кількість продавців, 2) тип продукції (стандартизована чи диференційована); 3) можливість продавців впливати на ціну; 4) можливість вступу в галузь та виходу з неї; 5) наявність нецінової конкуренції).
6. Крива байдужості, сімейство кривих байдужості.
7. Еластичний попит на товар.
8. Граничний продукт змінного фактору.
9. Графічно поясніть стратегію досконалоконкурентного підприємства в термінах моделі MR-МС в разі діяльності по максимізації прибутку.
10. Охарактеризуйте олігополістичний ринок за схемою: 1) кількість продавців; 2) тип продукції (стандартизована чи диференційована); 3) можливість продавців впливати на ціну; 4) можливість вступу в галузь та виходу з неї; 5) наявність нецінової конкуренції.
11. Накресліть криву попиту з абсолютно нееластичним попитом.
12. Що відбувається в точці, де бюджетна лінія виробника є дотичною до найвищої з доступних ізоквант?
13. Графічно поясніть стратегію досконалоконкурентного підприємства в термінах моделі MR-МС в разі діяльності по мінімізації збитку.
14. Поясніть графічно механізм встановлення рівноваги виробника.
15. Дайте визначення постійних витрат виробництва
16. Інтерпретуйте криву попиту досконалоконкурентної фірми.
17. Накресліть криву попиту з абсолютно еластичним попитом.
18. Явні (зовнішні або бухгалтерські) витрати.
19. Накресліть, як для досконалоконкурентної фірми виглядає графік AR, MR
20. Інтерпретуйте криву попиту фірми, що працює на ринку монополістичної конкуренції
21. Поясніть, як співвідносяться ATC, AVC.
22. Сформулюйте закон спадної граничної продуктивності.
23. Як співвідносяться динаміка (і графіки) Середніх змінних і граничних витрат зі зростанням обсягу виробництва.
24. Інтерпретуйте криву попиту монополістичної фірми.
25. Графічно поясніть, як формується крива «дохід-споживання».
26. Який геометричний сенс має AP (середній продукт).
27. Як співвідносяться динаміка середніх сукупних і граничних витрат зі зростанням обсягу виробництва.
28. Розкрийте механізм формування лінії «ціна-споживання».
29. Дайте визначення змінних витрат виробництва.
30. Дайте визначення нормальних, неякісних, нейтральних товарів.
31. Чи може фірма ринку монополістичної конкуренції мати економічний прибуток в коротко- і довгостроковому періоді? Відповідь поясніть.
32. Інтерпретуйте криві Енгеля для нормальних, неякісних, нейтральних товарів.
33. Ізокванта і сімейство ізоквант.
34. Як співвідносяться динаміка середніх постійних і граничних витрат зі зростанням обсягу виробництва.
35. Наведіть приклади нецінової конкуренції.
36. Правило $MR=MC$.
37. Товар Гіффена.
38. Дайте визначення середніх постійних витрат виробництва.
39. Поясніть графічно, як утворюється крива ефективності виробництва на діаграмі Еджворта.
40. Бюджетне обмеження споживача. Яке рівняння цієї лінії.
41. Виробнича функція.
42. Що відбувається з ATC, AVC в точках їх перетину з кривою MC.
43. Зобразіть графік MR досконалоконкурентної фірми.
44. Поясніть графічно, як утворюється крива ефективності розподілу (контрактна крива) на діаграмі Еджворта.

3.3. «МАКРОЕКОНОМІКА»

1. Основні макроекономічні показники. Випуск, проміжна та кінцева продукція.
2. ВВП та методи його розрахунку.
3. Номінальний та реальний ВВП. Поточні та порівнянні ціни.
4. Індекс споживчих цін та індекс цін (дефлятор) ВВП.
5. Показники рівня використання робочої сили: рівень зайнятості, рівень безробіття, коефіцієнт участі в робочій силі.
6. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Повна зайнятість, неповна зайнятість, надмірна зайнятість.
7. Природний рівень безробіття та методи його вимірювання.
8. Сукупний попит: сутність, графічна інтерпретація.
9. Цінові та нецінові чинники сукупного попиту. Вплив нецінових чинників на криву сукупного попиту.
10. Нецінові чинники короткострокової сукупної пропозиції: ресурсові ціни, продуктивність ресурсів, субсидії підприємствам і податки на підприємства.
11. Макроекономічна рівновага у моделі AD-AS: короткострокова та довгострокова
12. Пропозиція грошей. Сутність пропозиції грошей та грошові агрегати.
13. Грошова база, її компоненти: готівка і банківські резерви, обов'язкові і надлишкові резерви.
14. Мультиплікація грошової бази банківською системою.
15. Пропозиція грошей як функція процентної ставки. Крива пропозиції грошей.
16. Класичний підхід до функції попиту на гроші.
17. Процентна ставка і альтернативна вартість зберігання грошей.
18. Механізм врівноваження грошового ринку за різних умов.
19. Роль процентної ставки в економіці. Номінальна та реальна процентна ставка.
20. Інфляція: сутність, види, методи вимірювання. Чинники інфляції попиту та інфляції витрат. Соціально-економічні наслідки інфляції.
21. Доходи і витрати домогосподарств в моделі економічного кругообігу.
22. Заощадження та споживання домогосподарств у приватній закритій економіці.
23. Крива Лоренца, децильний коефіцієнт, коефіцієнт Джині.
24. Кейнсіанська функція споживання.
25. Теорія Фішера про міжчасовий вибір споживача.

26. Заощадження як джерело та фінансове обмеження інвестицій.
27. Фінансові ринки та фінансові посередники.
28. Визначення рівноважного ВВП за методом “витрати – випуск”. “Кейнсіанський хрест”.
29. Інфляційний розрив: графічна та математична інтерпретація.
30. Сутність економічного зростання. Екстенсивне та інтенсивне зростання економіки.
31. Економічне зростання та економічний розвиток.
32. Економічний цикл: сутність та структура. Характеристика фаз економічного циклу.
33. Модель мультиплікатора-акселератора.
34. Основні теорії економічного циклу.
35. Перерозподільна та стабілізаційна функція держави. Стабілізаційна політика. Сутність та роль складових стабілізаційної політики. Взаємозв'язок між фінансовою та монетарною політикою.
36. Вплив фінансової політики на державний бюджет: фактичний, структурний та циклічний.
37. Фінансування бюджетного дефіциту.
38. Сутність, цілі та інструменти монетарної політики, її передавальний механізм.
39. Платіжний баланс, його структура. Методологія складання платіжного балансу.
40. Взаємозв'язки рахунків. Модель платіжного балансу.
41. Валюта, валютний курс та його види. Концепція паритету купівельної спроможності. Чинники, що впливають на номінальний валютний курс.
42. Фіксований і плаваючий валютний курс. Модель реального валютного курсу.
43. Реальний валютний курс і умови торгівлі. Двосторонній, багатосторонній валютний курс.
44. Етапи розвитку міжнародної валютної системи.
45. Торговельна політика, протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні інструменти.
46. Функція чистого експорту та її графічна інтерпретація. Мультиплікатор витрат у відкритій економіці.

4. Критерії оцінювання знань вступників

Екзаменаційний білет для фахового вступного випробування на II курс для освітнього ступеня «Бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр» включає **10 завдань трьох рівнів складності (Додаток)**.

I рівень складності (5 тестових завдань)

Закрита форма тесту – застосування матеріалу за відомими стандартними алгоритмами та зразками, тобто надаються завдання з вибором однієї відповіді з декількох варіантів відповідей, одна з яких – правильна. Кожне тестове завдання оцінюється у 4 бали (максимальна кількість балів за виконання тестових завдань *I рівня складності* – 20).

II рівень складності (3 завдання)

Відкрита форма тесту – застосування програмного матеріалу у змінених та ускладнених ситуаціях, тобто надаються відповіді з вимогою короткої відповіді. Кожне завдання оцінюється 10 балами (максимальна кількість балів за виконання завдань *II рівня складності* – 30).

III рівень складності (2 завдання)

Практична частина (ситуаційна вправа). Містить завдання комплексної форми з необхідністю розгорнутої відповіді. Завдання вважається виконаним правильно, якщо, крім правильної відповіді на питання, дано послідовне, логічне та аргументоване роз'яснення, що свідчить про високий рівень знань абітурієнта. Кожне завдання оцінюється 25 балами (максимальна кількість балів за виконання завдань *III рівня складності* – 50).

Сумарна максимальна кількість балів – 100 балів.

При оцінюванні відповідей на запитання враховуються:

- характеристики відповіді: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;
- якість знань: повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність, сформованість загально навчальних та предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- самостійність оцінних суджень.

Критерії оцінювання знань вступників:

90-100 балів вступник отримує, якщо:

- володіє глибокими знаннями навчального матеріалу, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях;
- вільно володіє науковими термінами, вміє коректно аналізувати інформацію;
- переконливо аргументує відповіді на запитання;
- досконало застосовує знання, уміння та навички з різних дисциплін для правильного вирішення всіх поставлених завдань.
- вміє послідовно розкрити зміст поставлених запитань.

Загалом, 90-100 балів вступник отримує *при вирішенні завдань без помилок / з незначною кількістю помилок.*

82-89 балів вступник отримує, якщо:

- виявляє достатній, конструктивно-варіативний рівень компетентності;
- володіє глибокими і міцними знаннями;
- здатний використовувати знання, уміння, навички у нестандартних умовах;
- може робити аргументовані висновки;
- здатний практично оцінювати окремі факти, явища, процеси;
- вирішує творчі завдання, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, здатен сприймати іншу позицію як альтернативу;

Загалом, **82-89 балів** вступник отримує, коли його *відповіді на запитання повні, логічні й обгрунтовані але з певною кількістю помилок.*

74-81 бал вступник отримує, якщо:

- виявляє достатній, конструктивно-варіативний рівень компетентності;
- володіє достатньо повними знаннями,
- вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних умовах;
- розуміє основоположні теорії і факти, логічно висвітлює причинно-наслідкові зв'язки між ними;
- вміє аналізувати, робити висновки з економічних розрахунків;
- зміст запитань викладено частково, непослідовно;
- у відповідях на запитання є помилки при використанні деяких понять.

Загалом, **74-81 бал** вступник отримує, коли *не досить певнено* вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію, добирати аргументи для підтвердження думок, *допускає певну частку грубих помилок.*

60-73 бали вступник отримує, якщо:

- не володіє спеціальною термінологією;
- виявляє середній, репродуктивний рівень компетентності;
- поверхово аналізує ситуації, наведені у завданні;
- допускає грубі помилки у відповідях.

Загалом, **60-73 бали** вступник отримує, коли у виконаних ним завданнях є суттєві помилки і / або вирішення завдань відповідають мінімальним критеріям.

5. Список рекомендованої літератури**5.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»****5.1.1. Основна література:**

1. Бойда С. В., Колосінська М. І. Економічна теорія: навч. посіб. Буковин. держ. фінанс.-екон. ун-т, Каф. туризму та екон. теорії. Чернівці: БДФЕУ, 2015. 170 с.
2. Економічна теорія: навч. посіб. / [В. Б. Захожай та ін.]; під керівництвом та наук. ред. В. Б. Захожая; Міжрегіон. Акад. упр. персоналом (МАУП). Київ : Персонал, 2016. 518 с.
3. Економічна теорія: навч. посіб. / [Л. С. Томашик та ін.]; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2018. 263 с.
4. Економічна теорія: навч. посіб. / [Н. П. Мацелюх та ін.]; Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 477 с.
5. Економічна теорія: навч. посіб. / Н. Г. Ушакова [та ін.]; Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків : ХДУХТ, 2015. 241 с.
6. Економічна теорія: підручник / [О. М. Головченко та ін.]; за заг. ред. канд. юрид. наук А. О. Шелехова. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович [вид.], 2018. 159 с.
7. Економічна теорія: підручник / Київ. нац. торг.-екон. ун-т ; [В. Д. Лагутін та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. Д. Лагутіна. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 607 с.
8. Нікола С. О. Економічна теорія: навч.-метод. посіб. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2016. 382 с.

5.1.2. Додаткова література:

9. Економіка та економічна безпека держави. Теорія і практика: моногр. навч. посіб. / С. Давиденко [та ін.] ; [ред.-упоряд.: В. П. Приходько, О. О. Єгорова] ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Ін-т держ. упр. та регіон. розвитку, Ф-т міжнар. відносин. Ужгород : РІК-У, 2017. 383 с.
10. Економічна теорія: практикум / [П. І. Вінніченко та ін.]. Дніпро : Біла К. О. [вид.], 2016. 371 с.
11. Економічна теорія: тенденції та розвиток системи економічних ідей: [колект.] монографія / [Е. М. Забарна та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук Е. М. Забарної ; Одес. нац. політехн. ун-т. Одеса : Астропринт, 2018. 388 с.
12. Колосінська М. І. Економічна теорія: зб. тест. завдань (для студентів ден. і заоч. форм навчання екон. спец.). Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Каф. економіки та безпеки підприємства. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2017. 81 с.
13. Копилова О. В. Практикум з ринку цінних паперів: метод. посіб. для студентів IV курсу напрямів підгот. 6.030201 Міжнародні економічні відносини, 6.030501 Економічна теорія. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ін-т математики, економіки і механіки, Каф. екон. теорії та історії екон. думки. Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2015. 95 с.

5.2. «МІКРОЕКОНОМІКА»**5.2.1. Основна література:**

1. Козаченко В. М., Паливода О. М., Кузьміна С. А., Нишпал С. О. Мікроекономіка: навч. посіб. Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. К. : КНУТД, 2017. 188 с.
2. Мікроекономіка: навч. посіб. / [В. М. Лич та ін.] ; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. Київ : КНУБА, 2018. 139 с.
3. Мікроекономіка: навч. посіб. / О. В. Носова [та ін.]. Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. Х. : ХДУХТ, 2019. 200 с.
4. Мікроекономіка: навч. посіб. / ред. О. А. Задоя ; Національний гірничий ун-т. Д. : НГУ, 2016. 216 с.
5. Мікроекономіка: навч.-практ. посіб. для самост. вивч. дисципліни / [О. Є. Попов та ін.]. Харк. нац. екон. ун-т. Х. : ХНЕУ, 2019. 335 с.
6. Мікроекономіка: підручник / В. Д. Базилевич [та ін.]. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К. : Знання, 2015. 677 с.
7. Нарижна Л. Д., Пономарьова Л. М., Мішура В. Б. Мікроекономіка: теорія виробництва: навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. Донбас. держ. машинобуд. акад. Краматорськ : ДДМА, 2018. 140 с.
8. Яцюк О. С. Мікроекономіка: навч. посіб. Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 189 с.

5.2.2. Додаткова література:

9. Калініченко О. В., Березіна Мікроекономіка Л. М. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтавська держ. аграрна академія. К. : ЦУЛ, 2018. 503 с.
10. Мікроекономіка: практикум: за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України В. Д. Базилевич. К. : Знання, 2015. 491 с.
11. Полковниченко С. О. Мікроекономіка в інформаційних схемах. Чернігів. нац. технол. ун-т. Чернігів : ЧНТУ, 2017. 279 с.
12. Рудий М. М., Жебка В. В. Мікроекономіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. М. Рудий. К. : Центр учбової літератури, 2018. 360 с.
13. Сторожук Б. Д. Формальна мікроекономіка. Глосарій. Формули. Графіки. Тренувальні вправи: [навч. посіб.]. Чернівці : Друк Арт, 2018. 191 с.
14. Хмель С. М., Хмель В. І., Зіброва О. В. Мікроекономіка: задачі, вправи, тести: Харків : ХАІ, 2016. 59 с.

5.3. «МАКРОЕКОНОМІКА»**5.3.1. Основна література:**

1. Бабіч Д. В., Гаврилук В. Т. Макроекономіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Приват. вищ. навч. закл. «Харк. соц.-екон. ін-т». Х. : Харк. приват. музей міс. садиби, 2018. 319 с.
2. Данилович-Кропивницька М. Л., Стецюк П. І., Тивончук І. О. Макроекономіка: навч. посіб. Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2016. 290 с.
3. Козакова О. М., Забарна Е. М. Макроекономіка: підручник. Одес. нац. політехн. ун-т. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 427 с.
4. Макроекономіка: навч. посіб. / [Н. П. Мацелох та ін.] ; Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2018. 429 с.
5. Талавіра М. П., Пащенко О. В. Макроекономіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Лисенко М. М. [вид.], 2018. 551 с.
6. Тюхтенко Н. А., Синякова К. М. Макроекономіка: навч. посіб. Херсон. держ. ун-т. 2-е вид., допов. та перероб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. 351 с.
7. Шинкар В. А., П'ясецька-Устич С. В. Макроекономіка: теорія і практикум: навч. посіб. ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород : РІК-У, 2017. 477 с.

5.3.2. Додаткова література:

8. Макроекономіка. Практикум: навч. посіб. / [О. Ф. Івашина та ін.] ; Ун-т мит. справи та фінансів. Дніпро : Ун-т митної справи та фінансів, 2019. 55 с.

9. Міжнародна макроекономіка: теорія і практика регулювання: навч. посіб. / Босак А. О. [та ін.] ; Нац. ун-т «Львів. політехніка», Навч.-наук. ін-т економіки і менеджменту, Каф. менеджменту і міжнар. підприємництва. Львів : Міські інформ. системи, 2018. 206 с.

10. П'ясецька-Устич С. В. Макроекономіка. Практикум: навч.-метод. посіб. для студентів екон. спец. Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Екон. ф-т, Каф. екон. теорії. Ужгород : РІК-У, 2017. 270 с.

11. Шурик І. І. Макроекономіка в поняттях, схемах, таблицях: навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАА, 2015. 167 с.

ДОДАТОК
Зразок екзаменаційного білету для фахового вступного випробування на II курс
для освітнього ступеня «Бакалавр»
на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст»,
освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр»

**ЗВО «МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА ЮРІЯ БУГАЯ»**

«ПОГОДЖЕНО»

Голова фахової атестаційної комісії

_____ А.О. Наторіна

«___» _____ 2021 р.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова приймальної комісії

_____ В.Ю. Бугай

«___» _____ 2021 р.

Білет № 1

для фахового вступного випробування
для вступу на II курс за спеціальностями
071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа і страхування»,
292 «Міжнародні економічні відносини»

I рівень (за кожну правильну відповідь – 4 бали)

1. Вкажіть основний зміст, висновки досліджень економічної школи меркантилізму;

а) у ринковому механізмі формування вартості закладено механізм самознищення системи, оскільки капіталіст намагається менше платити за робочу силу; все менше громадян буде взмозі купувати вироблене;

б) у природі все влаштовано доцільно і раціонально; вона – взірць для економіки, тому держава не повинна втручатися в економічні процеси; пріоритетна роль сільського господарства в накопиченні багатства;

в) ринковий механізм не універсальний і за певних умов не може відновлювати рівновагу, тому держава повинна втручатися в економічні процеси за допомогою грошово-кредитних і фінансово-бюджетних механізмів;

г) ринковий механізм дуже універсальний, розумний, всі сам борються з диспропорціями і відновлювати рівновагу, тому держава не повинна втручатися в економічні процеси;

д) при регулюванні державою економічних процесів не слід нехтувати потенціалом ринкового механізму; держава має переважно застосовувати засоби впливу через регулювання грошової маси та швидкості обігу грошей;

е) закон зменшення корисності; вартість товару може формуватися виходячи з його корисності для споживача, а не з витрат факторів виробництва на його виробництво;

ж) золото – еквівалент багатства, тому держава має стимулювати виробництво і вивіз за кордон товарів, які там можна обміняти на золото і повернути його в країну; пріоритетна роль промисловості і галузей, що обслуговують обіг, в накопиченні багатства;

з) тип інститутів суспільства (економічних, правових, етично-моральних) визначає тип суспільства.

2. Якщо упродовж року фізичний обсяг національного продукту не змінився, а ціна за цей період подвоїлася, тоді:

а) реальний ВВП подвоївся, номінальний ВВП - не змінився;

б) реальний ВВП не змінився, номінальний ВВП подвоївся;

в) реальний і номінальний ВВП подвоїлись;

г) відповіді б) та а) вірні;

д) реальний ВВП зменшився наполовину, а номінальний ВВП подвоївся.

3. Як може вплинути на фізичний обсяг експорту та імпорту України зміна курсу гривні з 20 до 15 у.о.?

а) експорт та імпорт зменшаться;

б) експорт та імпорт збільшаться;

в) експорт збільшиться, імпорт зменшиться;

г) експорт зменшиться, імпорт збільшиться.

4. Підприємство в умовах досконалої конкуренції має працювати, а не зупинити виробництво у короткостроковому періоді:

а) тільки, якщо сукупний дохід перевищує сукупні витрати;

б) тільки, якщо сукупні витрати перевищують сукупний дохід;

в) якщо сукупний дохід перевищує сукупні витрати або сукупні витрати перевищують сукупний дохід на суму, меншу від сукупних фіксованих витрат;

г) якщо сукупні витрати перевищують сукупний дохід на суму, меншу від сукупних фіксованих витрат.

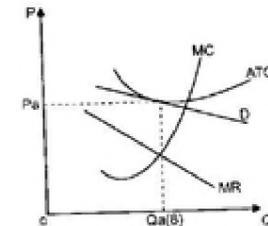
5. На рисунку зображено ситуацію рівноваги фірми у довгостроковому періоді для:

а) досконалоконкурентного ринку;

б) монополії;

в) олігополії;

г) ринку монополістичної конкуренції.

II рівень (за кожну правильну відповідь – 10 балів)

1. В грошово-валютній системі золотого стандарту підтримувалося співвідношення між внутрішньою пропозицією грошей і _____.

2. Внаслідок впровадження інновації скорочені робочі місця людей, зайнятих ручною працею. Безробіття, що виникло в зв'язку з цим, відноситься до _____.

3. При русі вниз вздовж ізокванти гранична норма технологічного заміщення (MRTS) _____.

III рівень (за кожну правильну відповідь – 25 балів)

1. Якщо еластичність попиту на товар = 2,5, а ціна знижується з 2 грн. до 1,8 грн., як зміниться обсяг попиту? Що можна сказати про цей товар?

2. Економіка країни А має показники (млрд. євро): $C = 20 + 0,7(Y - T)$; $Y = 200$; $T = 40$; $I = 35$; $G = 50$; $XN = 10$. Розрахуйте обсяг сукупного попиту, який в грошовій формі визначається сукупними витратами.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри міжнародної економіки, обліку та фінансів протокол № 7 від «12» березня 2021 р.